

УДК 94 (477) "С. Петлюра"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2021.148.10>

Н. Семашко, асп.

ORCID ID: 0000-0002-0239-3691

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦІАЛІСТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ У ПОГЛЯДАХ С. ПЕТЛЮРИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Розглянуто особливості соціал-демократичних поглядів видатного державника Симона Васильовича Петлюри в період 1902–1917 років, тобто на етапі формування його політичного світогляду. Визначено роль С. Петлюри як одного з провідних ідеологів української соціал-демократії початку ХХ ст. Проаналізовано ставлення С. Петлюри до російських варіантів марксизму, його погляди на європейську соціал-демократію, головні питання розвитку українського народу, та вирішення їх через призму соціалістичних ідей.

Ключові слова: Симон Петлюра, соціал-демократія, автономія.

Симон Васильович Петлюра впродовж усього свого життя перебував у вирі українського національного руху, був одним із головних натхненників та ідеологів Української революції 1917–1920 років, фундатором збройних сил Української Народної Республіки, Головним отаманом військ УНР, Головою Директорії УНР. Його громадсько-політична, військова, державотворча діяльність значною мірою визначила характер і перебіг Української революції 1917–1920 років. Всебічне вивчення світогляду діяча сприятиме глибшому розумінню процесів українського державного будівництва 1917–1920 років, особливостей становлення українського руху початку ХХ ст., повній та неупередженій характеристиці діяча, постать якого й досі викликає контроверсійні оцінки серед дослідників.

До питання суспільно-політичних поглядів С. Петлюри на різних етапах його життєвого шляху, в тому числі протягом 1902–1917 років, зверталися такі дослідники як В. Сергійчук [18], С. Литвин [10], В. Солдатенко [19], О. Голобуцький [2], В. Гоцуляк [3], Е. Костишин [7], В. Верстюк [1], В. Савченко [16], К. Митрович [11], В. Косик [6], Ю. Терещенко, Т. Осташко [20], В. Михальчук [12], Б. Дорошенко-Товмацький [5], проте особливості соціалістичної ідеології у світогляді С. Петлюри не ставали предметом окремого дослідження. В епіцентрі уваги дослідників перебуває військово-політична діяльність будівничого української державності та практична реалізація його світоглядних засад.

Метою даної статті є з'ясування особливостей поглядів С. Петлюри на соціалізм до початку Української революції, а саме протягом 1902–1917 років. Завданнями є визначення ставлення С. Петлюри до російських варіантів марксизму, його погляди на європейську соціал-демократію та шляхи вирішення ключових проблем українства через призму соціалістичних постулатів.

Як відомо, ідеологія діяча відбиває ідеологію епохи. Український рух початку ХХ ст. був складним, суперечливим, багатовекторним, багатокомпонентним явищем. В. Верстюк зазначає, що український рух перебував під впливом народницької і марксистської ідеології, мав складні стосунки з російськими політичними партіями [1, с. 56]. І. Лисяк-Рудницький, характеризуючи молодого громадського діяча того часу, писав: "В їхньому мисленні утворювалася неперетравлена мішанина формул упрощеного марксизму з наївно-романтичним патріотизмом. На політичну сцену виходить юнак із "Комуністичним маніфестом" в одній кишені і "Кобзарем" у другій" [9, с. 97].

Не став виключенням і С. Петлюра. Він був уособленням власне української соціал-демократії, що спирався на західноєвропейські соціалістичні доктрини і знаходився у конфлікті з російськими соціал-демократами. С. Петлюра того часу був яскравим про-

явом духу епохи. Він категорично відкидав централізаторську партійну позицію РСДРП, гостро критикував її за непоступливість у національному питанні, послідовно відстоюючи позицію щодо автономії України. Знаковою в цьому контексті називає В. Сергійчук статтю С. Петлюри "Автономія України в світлі соціал-демократичної критики", в якій гостро засуджувалась позиція російських соціал-демократів, що виступили проти відродження української державності [18, с. 27]. У статті "М. П.-ш. – Автономія України в світлі "соціал-демократичної критики" (рецензія)", надрукованій у часописі "Вільна Україна" в 1906 році, автор різко розкритикував ставлення російських соціал-демократів до українського питання [13, с. 17–21]. С. Петлюра дає чітку відповідь російським ідеологам соціал-демократизму і зокрема Лукашевичу, який заперечував необхідність автономії України, вказуючи на нерозуміння ними потреби розв'язання національного питання українців шляхом отримання автономії. "Та вияснюючи неминучість позитивного відношення до національного питання взагалі і до українського зокрема, автор примушений був застановитись над тією дивовижною плутаниною, яка панує в головах російських соціал-демократів і спеціально в голові д. Лукашевича в цій справі – запеклого ворога автономії України. Автор наводить лише одну перлину з цієї плутанини, винизану ще небіжкою "Искрою", яка декретувала, що "не дело пролетариата проповедывать федерализм и автономию", – ("Искра" № 33) але тих перлин така сила, що з них можна було б нанизати ціле намисто і оздобити ними хоч наймудрішого із проводирів російської соціал-демократії. Ледве чи таке намисто свідчило б про високу науковість російських ідеологів наукового соціалізму та про той дух прогнози, яким мусять характеризуватись практичні гасла і теоретичні програми прихильників історичного матеріалізму" [13, с. 17–18]. На противагу російським адептам – противникам автономії України, С. Петлюра наводить приклад європейської соціал-демократії, зокрема австрійської, вказуючи, що українці стоять на таких самих засадах, як і австрійські соціал-демократи, посилаючись на Карла Каутського як одного з "найвизначніших проводирів міжнародного соціалізму" [13, с. 18]. Позицію російських соціал-демократів у національному питанні вважає невиразною і опортуністичною, особливо після того, як заперечуючи право українців на самовизначення, IV з'їзд РСДРП визнав право на автономію Польщі [13, с. 19]. С. Петлюра доводить абсолютну антинауковість позиції Лукашевича по запереченню автономії України: "Власне кажучи, у д. Лукашевича нема в арсеналі ні одного більш-менш поважного наукового аргументу проти автономії України. А твердження Лукашевича про відсутність "розвинутого національного чуття в українців", як головний його доказ безпідставності українських домагань авто-

номії С. Петлюра спростовує відсутність сприятливих політичних, економічних умов для національного відродження українства. "Коли ж звернутись до аналізу цих умов на Україні, то неминуче ми прийдемо до того виводу, що вони стоять на перешкоді розвитку української продукції, гальмують страшенно розвиток і української культури, за якою так побивається д. Лукашевич, і взагалі перешкоджають справі зросту і національної свідомості українського народу. Не треба розводитись довго про те, що це тяжкий політичний економічний статус найбільш шкідливо відбивається на широких масах селянства і пролетаріату, інтереси яких обстоює їх оборонець з рос. с.-д. д. Лукашевич" [13, с. 19]. С. Петлюра зазначає, що лише тоді російські соціал-демократи визнають право на автономію України, коли вона вже буде здобута самими українцями і існуватиме де-факто: "А російських соціал-демократів, як це показав живий досвід, з вимогою автономії Польщі можна переконати в справі автономії України лише тоді, коли вони побачать, що все одно і без їх допомоги вона буде здобута тими широкими масами, які безпосередньо в ній заінтересовані. О, тоді вони за хвилину змінять свою опортуністичну тактику і чорним по білому, хоч може ПОСТ ФАКТУМ, пропишуть, що "в інтересах розвитку продукції і класової боротьби українського пролетаріату і т. д." вони дають свою високу санкцію на це "шовіністичне" домагання українського народу" [13, с. 21].

В іншій своїй роботі, присвяченій черговому з'їзду УСДРП, на якому розглядалося питання з'єднання УСДРП з РСДРП, С. Петлюра в черговий раз ставив у приклад РСДРП досвід австрійської соціал-демократії, яка в своїй організаційній побудові керувалася національним принципом: "Як сповіщалося свого часу в "Товарище", ц. к. рос. с.-д. боїться відступити від своїх організаційних принципів через те, що це могло б вплинути деструктивним чином на цілу партію, організаційно ослабити її і відбитись негативно на чистоті світогляду членів партії, прищепивши їм певні елементи буржуазності та націоналізму. Такий страх не має, звичайно, ніякого ґрунту під собою, бо тоді б довелося виключити із рядів соціал-демократії таку велику і міцну соціал-демократичну організацію, як австрійська соціал-демократія, де принцип національних організацій покладено в основу будівлі цілої робітничої партії і, як кажуть факти, не тільки не шкодить розвитку і збільшенню сили та впливові партії, а, навпаки, допомагає справі робітничого руху і класової боротьби в австрійській державі" [13, с. 104]. С. Петлюра чітко декларував свою прихильність європейському варіанту соціалізму, де марксистські ідеї і вирішення національного питання вдало поєднувалися, про що свідчать праці К. Каутського, на які неодноразово посилався діяч у своїх роботах [13, с. 65, 208].

С. Петлюра систематично вступав у гостру полеміку з російськими соціал-демократами, відстоюючи пріоритет національних прав українського народу. Категорично не сприймав варіанти розв'язання національного питання, які, нібито, пропонувала РСДРП, при цьому зазначаючи: "поки програма Рос. соц. дем. роб. партії по національному питанню обмежується загальними фразами, не можна вважати її за найвірніший зразок розв'язання національного питання. Доти, доки органи крайових самоуправ не будуть мати таких прав, яких домагається для українського сейму українська соціал-демократія, доти економічної форми національного гніту, як показує досвід Західної Європи, не може бути знищено і доти, значить, такі країни, як Україна, будуть

підлягати економічному визиску з боку центрального уряду держави" [14, с. 92]. Нездатна російська соціал-демократія вирішити у своїй національній програмі навіть культурно-освітні проблеми поневолених націй, наголошував далі С. Петлюра: "Очевидячки, що коли здійсниться національна програма російських соціал-демократів, пригнічені нації не тільки не можуть впорядкувати свого економічного життя по власній уподобі, але ще в культурно-просвітніх потребах будуть терпіти різні перешкоди та гальма" [14, с. 93].

Ключовою для розуміння ставлення С. Петлюри до європейського і російського варіантів соціалізму є фраза К. Каутського, процитована ним під час виступу на другому з'їзді Української Соціал-демократичної партії Галичини 27 січня 1906 року. "Промовець підчеркує відтак одну характеристичну рису російської революції, а саме участь у ній поневолених народів: поляків, лотішів, українців, жидів, вірмен і ін. Слова Кавтського – "у великих революціях родяться нації" набувають правди, а найкращою ілюстрацією її може служити Україна" [13, с. 208]. В. Сергійчук зазначає, що формуванню такої позиції передувала тривала цілеспрямована політична діяльність С. Петлюри у Львові протягом 1905 року, адже саме львівський період сприяв його становленню як політичного діяча і авторитетного публіциста [17, с. 26].

Показовим є лист з Петербурга від 15 грудня 1906 року, де С. Петлюра відкидає звинувачення українських соціал-демократів у націоналізмі, натомість, посилаючись на досвід Західної Європи, стверджує, що програма російських соціал-демократів не вирішує ні економічних, ні культурно-просвітніх потреб "пригнічених націй" [14, с. 93].

Аналізуючи різні течії у російському соціал-демократичному русі, С. Петлюра критикує за непослупливість у національному питанні "меншовиків", побіжно солідаризується з позицією більшовиків щодо необхідності скликання з'їзду усіх соціал-демократичних партій Росії, водночас зауважує, що "більшовики" за допомогою національних соціал-демократій прагнуть нівелювати домінування "меншовиків" [15, с. 124–126]. Про ідеологічну близькість світоглядних засад Симона Петлюри та російських більшовиків свідчить і схвальна рецензія С. Петлюри на працю Володимира Леніна "Победи кадетов і задача робочей партії", де він називає Леніна "консеквентним революціонером", вірно оцінюючим сучасний момент, "а його погляд такий, якого тримається кожен революційний соціал-демократ" [15, с. 71]. Така позиція є надзвичайно важливою для розуміння світогляду діяча, оскільки зазнає значної еволюції під час його державницької діяльності у 1917–1920 роках.

Як бачимо, ранній С. Петлюра – соціаліст з яскраво вираженим національним характером, поборник прав і свобод українського народу. Соціалістична риторика, яка присутня в багатьох його ранніх творах, не домінує над питаннями національного розвитку українців. Як слушно зауважує В. Сергійчук: "У вирі першої російської революції Симон Петлюра цілком свідомо віддався боротьбі за відродження українства через соціалізм" [18, с. 33]. Питання визволення українців з національного гніту, надання Україні статусу автономії фігурують на сторінках його публікацій.

С. Петлюра послідовно відстоював права робітників, підтримуючи їх боротьбу проти капіталістів. Так, закликаючи українських акторів до об'єднання в професійні спілки, він наголошував: "Сила робітників в спільній обороні своїх прав перед нападами капіталістів. Так

само і сила українських акторів, коли вони хочуть вибитись з того злиденного становища, в якому зараз бідують, тільки в організації – в цьому могутньому засобі, до якого звертаються робітники на цілому світі в своїй боротьбі з капіталом" [13, с. 81]. Після виходу цієї статті Микола Садовський навіть назвав С. Петлюру "новим українським Марксом" [14, с. 108].

Багато робіт С. Петлюри початку ХХ ст. просякнуті соціалістичною ідеологією, за що О. Голобуцький називає його світогляд періоду 1902 – 1912 рр. "ортодоксальним" [2, с. 11].

Полеміка С. Петлюри з російськими соціал-демократами на сторінках його ранніх творів простежується у двох напрямках: власне програмовому, який стосувався побудови майбутньої федеративної Російської держави та автономії України в ній, та партійного будівництва, взаємовідносин УСДРП та РСДРП. Що стосується програмових засад УСДРП, С. Петлюра наголошував на необхідності соціально-політичного і культурного розвитку націй, на неухильності дотримання права кожної нації на самовизначення, підкреслюючи, що погляди української соціал-демократії тотожні європейській соціал-демократії [15, с. 35].

Не оминув С. Петлюра своєю увагою і тему взаємовідносин УСДРП з РСДРП, зокрема питання об'єднання усіх соціал-демократичних організацій Російської імперії в одну організацію. Він змушений був констатувати небажання російської соціал-демократичної робітничої партії відмовитися від "централізаторських тенденцій в справі організації загальноросійської робітничої партії" [15, с. 147]. Як зазначає український історик Я. Грицак: "Проблема полягала ще й у тому, що, перебуваючи в жорсткій опозиції до імперської влади, російські марксисты почасти перейняли в неї центристський спосіб мислення" [4, с. 6].

С. Петлюра наполягав на трьох основних умовах, за яких УСДРП може об'єднатися з РСДРП: визнання постулату автономії України, організаційна самостійність УСДРП та представництво української соціал-демократії у спільному всеросійському центральному комітеті [15, с. 147]. Небажання російських соціал-демократів погоджуватися з запропонованими принципами побудови партійної структури вважав діяч пережитком старих часів підпільного існування партії, та наголошував на непридатності такого підходу "в нових конституційних умовах, які рано чи пізно з логікою фактів мусять увійти в життя" [15, с. 148].

Але, вже з 1912 р., з початку роботи С. Петлюри в московському виданні "Украинская жизнь", відбувалася поступова трансформація його суспільно-політичних поглядів [1, с. 57]. Класовий підхід все частіше поступався національному, але подолання федералізму автономізму на даному етапі ще не спостерігалось.

Цікавою є праця С. В. Петлюри "Війна і українці" [13, с. 184–187], дискусії щодо якої не вщухають і нині [8, с. 324]. У цій статті він асоціював політичне майбутнє України виключно з автономією у складі Росії, що стало б можливим унаслідок конституційних перетворень імперії після переможного закінчення війни. Очевидно, що підтримка Росії у війні продиктована аж ніяк не "ортодоксальним російським патріотизмом", за який ще у 1903 р. С. Петлюра критикував Володимира Короленка у своїй праці "Товариство дослідників Кубанщини" [14, с. 35]. Скоріше за все, мало місце намагання діяча в такий спосіб захистити інтереси українців. Імовірно, С. Петлюра прагнув, по-перше, заявити про український народ як учасника Першої світової війни. Опосередко-

вано це підтверджує і міністр уряду УНР О. Шульгін, зауваживши, що це був перший вияв участі України в закордонній політиці, в той час як такої держави ще не існувало [21, с. 172]. По-друге, С. Петлюра цим маніфестом заперечував звинувачення українців у сепаратизмі та спробував захистити український національний рух від репресій царського режиму. І по-третє, він сподівався, що за участь українців у війні російський уряд піде на поступки українському народу у вирішенні національного питання [13, с. 187].

Заслугує уваги трактування С. Петлюрою "демократичного націоналізму", який він характеризує як боротьбу за національні та соціальні права українського народу, адже, на його думку, без проведення соціальних і політичних реформ, вирішення національного питання не має змісту. В той же час, позитивно оцінює організацію правих українських політичних сил, хоч як соціал-демократ і не поділяє їх погляди, проте визнає плюралізм ідей як явище, що сприятиме розвитку українського суспільства [15, с. 214].

Привертає увагу дослідників і позиція С. Петлюри щодо об'єднання соціал-демократів з конституційними демократами напередодні виборів у Державну думу Росії. Він вважав, що і праві, і ліві демократичні сили повинні шукати шляхи для порозуміння заради спільної мети – запровадження в Росії демократичних прав і свобод, вирішення земельного питання. Цінною для характеристики світогляду діяча є його стаття "Про блоки", де він демонструє здорову конструктивну політичну позицію, яка домінує над вузькопартійними ідеологічними інтересами [14, с. 84]. Як аргумент, він цитує відомого німецького соціаліста Августа Бебеля: "в інтересах діла я готовий увійти в порозуміння хоч з самим чортом і його бабою" [14, с. 84].

В. Солдатенко зазначає, що С. Петлюра загалом не виказував партійного фанатизму, в питаннях загально-соціальних дотримувався поміркованої позиції, більше цікавився національною проблемою [19, с. 72].

Таким чином, С. Петлюра був одним із ідеологів українського соціал-демократизму початку ХХ ст. Погоджуємось із оцінкою Я. Грицака, що С. Петлюра недооцінений як український соціал-демократ [4, с. 18]. Значна частина його публікацій 1902–1917 років присвячена обґрунтуванню соціалістичних ідей, партійному будівництву, розв'язанню важливих соціальних, економічних, політичних, культурних питань українського народу через соціалістичну доктрину. У той же час соціалістичні погляди С. Петлюри базувалися на європейських зразках соціал-демократизму. Категорично не сприймав С. Петлюра централізаторську позицію російських соціал-демократів, наполягав на визнанні автономії України як єдиного можливого шляху успішного економічного, культурного розвитку України. У питаннях партійного будівництва відстоював організаційну самостійність УРСДП, був противником поглинання її РСДРП. Домінування класових позицій над національними у світогляді С. Петлюри на даному етапі не спостерігалось. Навіть на етапі формування свого політичного світогляду і становлення як державного діяча С. В. Петлюра демонструє здатність до політичного консенсусу, конструктивної взаємодії в ім'я захисту національних інтересів українського народу.

Список використаної літератури

1. Верстюк В. Симон Петлюра і Директорія / В. Верстюк // Сучасність. – 1997. – № 6. – С. 55–64.
2. Голобуцький О. Шлях до зв'язи: Формування політичного світогляду С. Петлюри на тлі політичних подій в Російській Україні поч. ХХ століття / О. Голобуцький // Симон Петлюра та українська

національна революція: 36. пр. Другого конкурсу петлюрознавців в Україні. – Київ: Рада, 1995. – С. 13–50.

3. Гоцуляк В. У боротьбі за соборну Україну: державотворча діяльність Симона Петлюри / В. Гоцуляк. – Хмельницький: ХНУ, 2013. – 202 с.

4. Грицак Я. Українська соціал-демократія та Українська національна держава у 1917–1920 роках / Я. Грицак. – Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, Представництво в Україні, 2019. – 26 с.

5. Дорошенко-Товмаський Б. Симон Петлюра: Життя і діяльність / Б. Дорошенко-Товмаський. – Київ: Просвіта, 2005. – 608 с.

6. Косик В. Симон Петлюра / В. Косик. – Львів: НТШ, 2000. – 88 с.

7. Костишин Е. Військово-політична діяльність Симона Петлюри: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 20.02.22 – військова історія / Е. Костишин; Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2011. – 20 с.

8. Криворучко О. Стаття С. Петлюри "Війна і українці" та її оцінки в історичній літературі / О. Криворучко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – 2016. – Вип. 24. – С. 324–327.

9. Лисяк-Рудницький І. Між історією і політикою / І. Лисяк-Рудницький. – Мюнхен: Сучасність, 1973. – 442 с.

10. Литвин С. Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну / С. Литвин. – Київ: Смолоскип, 2018. – 680 с.

11. Митрович К. Політичні ідеали й заповіді Симона Петлюри / К. Митрович // У 70-річчя паризької трагедії 1926–1996: Збірник пам'яті Симона Петлюри. – Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1997. – С. 48–61.

12. Михальчук В. Вбивство та процес Петлюри з перспективи 70-річчя / В. Михальчук // У 70-річчя паризької трагедії 1926–1996: Збірник пам'яті Симона Петлюри. – Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1997. – С. 11–41.

13. Петлюра С. Статті, листи, документи / С. Петлюра. – Нью-Йорк: Укр. вільна АН у США, 1956. – 480 с.

14. Петлюра С. Статті. Листи. Документи / С. Петлюра. – Київ: ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т. IV. – 704 с.

15. Петлюра С. Статті. Листи. Документи / С. Петлюра. – Вишгород: Сергійчук М. І., 2016. – Т. V. – 632 с.

16. Савченко В. Симон Петлюра. / В. Савченко. – Київ: Нора-Друк, 2016. – 469 с.

17. Сергійчук В. Політична діяльність Симона Петлюри у Львові в 1905 році / В. Сергійчук // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – 2015. – Спецвип. 2. – С. 18–27.

18. Сергійчук В. Симон Петлюра / В. Сергійчук. – 2-ге вид., допов. – Київ: ПП Сергійчук М. І., 2009. – 568 с.: іл. – (Українські державники).

19. Солдатенко В. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби / В. Солдатенко. – Київ: Світогляд, 2007. – 621 с.

20. Терещенко Ю. Київські епізоди життя й діяльності Симона Петлюри / Ю. Терещенко, Т. Осташко // У 70-річчя паризької трагедії 1926–1996. Збірник пам'яті Симона Петлюри. – Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1997. – С. 157–171.

21. Шульгин О. Симон Петлюра та українська закордонна політика / О. Шульгин // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). – Київ: Фенікс, 1992. – С. 172–177.

References

1. Verstiuk, V. (1997). Symon Petliura and Direktory. *Sučasnist*, 6, 55–64. [in Ukrainian].

2. Holobutskyi, O. (1995). Formation of S. Petliura's political worldview against the background of political events in Russian Ukraine at the beginning of the XX century. *Simon Petliura and the Ukrainian National Revolution: Collection of works of the Second competition of petliurologists in Ukraine*. Kyiv: Rada. Pp. 13–50. [in Ukrainian].

3. Hotsuliak, V. (2013). *In the struggle for a united Ukraine: state-building activity of Simon Petliura*. Khmelnytskyi: HNU. [in Ukrainian].

4. Hrytsak, Ya. (2019). *Ukrainian Social-Democracy and the Ukrainian National State in 1917–1920*. Kyiv: Fond im. Fridrikha Eberta, Predstavnytstvo v Ukraini. [in Ukrainian].

5. Doroshenko-Tovmatskyi, B. (2005). *Symon Petliura: Life and activity*. Kyiv: Prosvita. [in Ukrainian].

6. Kosyk, V. (2000). *Symon Petliura*. Lviv: NTSh. [in Ukrainian].

7. Kostyshyn, E. (2011). *Military and political activity of Symon Petliura*. (PhD Thesis), Lviv Polytechnic National University. [in Ukrainian].

8. Kryvoruchko, O. (2016). S. Petliura's article "War and Ukrainians" and its assessments in the historical literature. *Scientific notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University: History*, 24, 324–327. [in Ukrainian].

9. Lysiak-Rudnyskyi, I. (1973). *Between history and politics*. Munich: Sučasnist. [in Ukrainian].

10. Lytvyn, S. (2018). *Symon Petliura in the struggle for an independent Ukraine*. Kyiv: Smoloskyp. [in Ukrainian].

11. Mytrovych, K. (1997). Political ideals and wills of Simon Petliura. *On the 70th anniversary of the Paris tragedy of 1926–1996. Collection in memory of Symon Petliura*. Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy. Pp. 48–61. [in Ukrainian].

12. Mykhalchuk, V. (1997). Petliura's murder and trial from the perspective of the 70th anniversary. *On the 70th anniversary of the Paris tragedy of 1926–1996. Collection in memory of Symon Petliura*. Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy. Pp. 11–41. [in Ukrainian].

13. Petliura, S. (1956). *Articles, correspondence, documents*. New-York: The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S. [in Ukrainian].

14. Petliura, S. (2006). *Articles, letters, documents*. Kyiv: Serhiichuk M. I. [in Ukrainian].

15. Petliura, S. (2016). *Articles, letters, documents*. Vyshhorod: Serhiichuk M. I. [in Ukrainian].

16. Savchenko, V. (2016). *Symon Petliura*. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian].

17. Serhiichuk, V. (2015). Symon Petliura's political activity in Lviv in 1905. *Drohobych local lore collection*, 2, 18–27. [in Ukrainian].

18. Serhiichuk, V. (2009). *Symon Petliura*. Kyiv: Serhiichuk M. I. [in Ukrainian].

19. Soldatenko, V. (2007). *Vynnychenko and Petliura: political portraits of the revolutionary era*. Kyiv: Svithliad. [in Ukrainian].

20. Tereshchenko, Yu., Ostashko, T. (1997). Kyiv episodes of Symon Petliura's life and activity. *On the 70th anniversary of the Paris tragedy of 1926–1996. Collection in memory of Symon Petliura*. Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy. Pp. 157–171. [in Ukrainian].

21. Shulhyn, O. (1992). Simon Petliura and Ukrainian foreign policy *Collection in memory of Simon Petliura (1879–1926)*. Kyiv: Feniks. Pp. 172–177. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 21.02.21

N. Semashko, PhD Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIALIST IDEOLOGY IN THE VIEWS OF S. PETLIURA AT THE BEGINNING OF THE 20th CENTURY

The article considers the peculiarities of the social-democratic views of the prominent statesman Simon Vasilyevich Petliura in the period 1902–1917, that is, at the stage of forming his political worldview. The role of S. Petliura as one of the leading ideologues of the Ukrainian social democracy of the beginning of the XX century is determined. The attitude of S. Petliura to the Russian variants of marxism is analyzed, his views on European social democracy, the main issues of development of the Ukrainian people, and solving them through the prism of socialist ideas. His views on party building are studied, relations between the Ukrainian Social Democratic Workers' Party and the Russian Social Democratic Workers' Party. The key positions of the Russian Social Democrats have been identified, which became the subject of sharp criticism of S. Petliura. It turned out that Simon Petliura was a supporter of the European version of Social Democracy, in particular on the issue of the right of nations to self-determination. S. Petliura entered into a sharp controversy with representatives of the Russian Social-Democracy, argued the falsity of their views on non-recognition of the right of the Ukrainian people to autonomy, appealing to the works of Karl Kautsky. S. Petliura did not share the centralizing policy of the Russian Marxists regarding party building, defending the right of the Ukrainian Social Democratic Workers' Party to an independent organizational structure. Socialist ideology in views S. Petliura was dominant, but had bright national features. The key stages of formation of the worldview of the figure are determined. The transformation of its ideological foundations is determined.

Keywords: Simon Petliura, social democracy, Karl Kautsky, marxism, autonomy, socio-political views, national question.